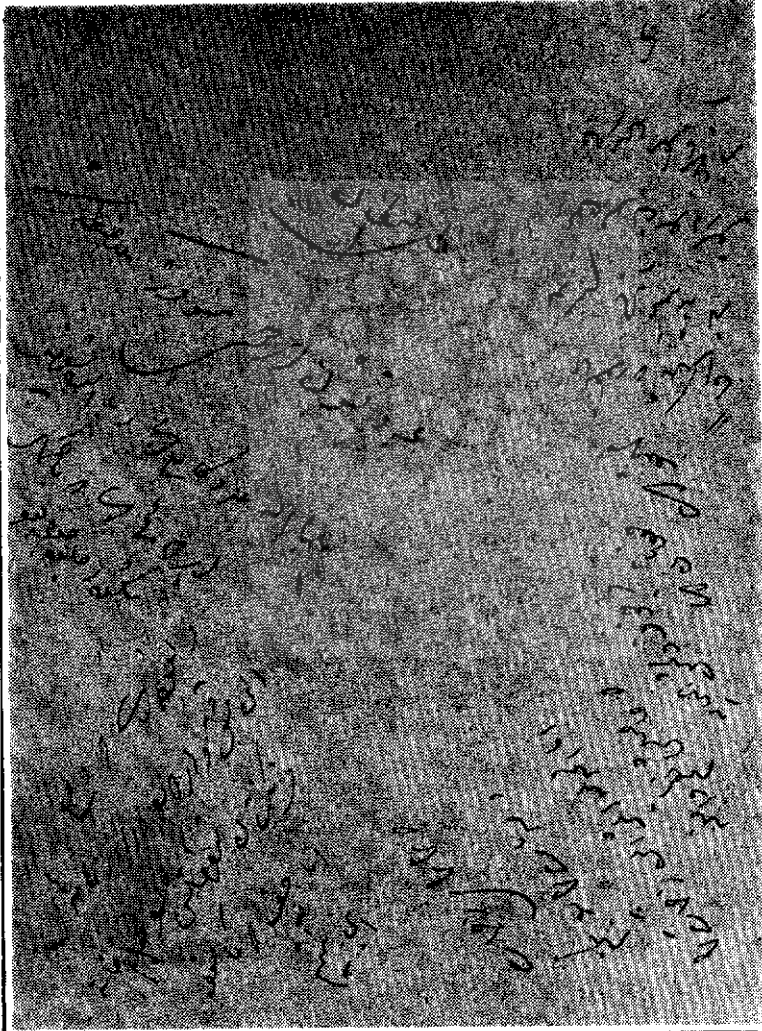

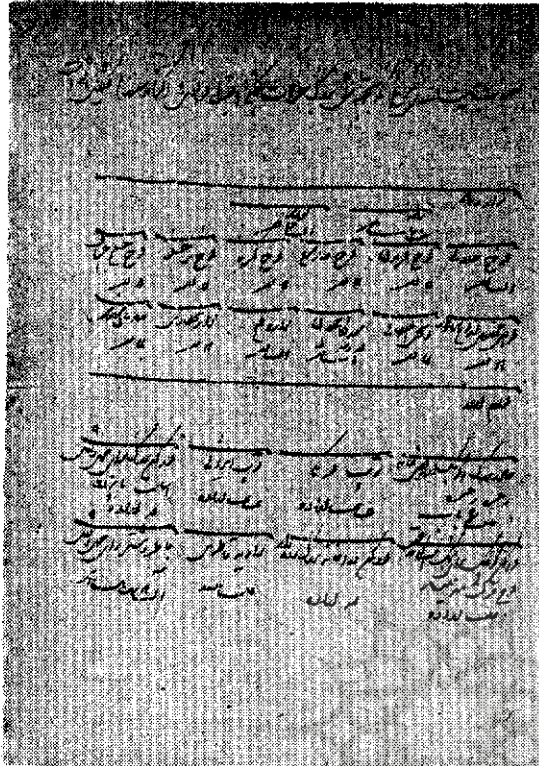
اسناد تاریخی

دستخط ناصر الدین شاه به ظل السلطان

ظل السلطان - عدد قشون اردوی منوور ملاحظه شد ماشاء الله عدد کاملی است و با این تفصیل اردوئی است که با کمال شکوه و جلوه خواهد بود. و یقین است که وضع این مشق و اردو را در روزنامه های فرنگستان تفصیلش را خواهیم خواند؛ اما حیف که خود ما آنجا نیستیم که تماشای زحمات و خدمات شما را بکنیم اما الحمد لله البتہ این زحمات شما که حاصلش نظم داخله و خوف دشمن همسایه خود میان است مشهود است همانطور که تلگرافاً نوشتیم باید نمونه از این قشون را، در سفر فارس بنظر ما برسانید. شاه

اسناد تاریخی

سند صفحه مقابل و این صفحه مربوط به «مانور» اردوی تحت سرپرستی ظل السلطان فرزند ناصرالدینشاه و حاکم اصفهان و فارس میباشد. اصل سند کاغذی است در ۳۲×۲۱ سانتیمتر که در یک قسمت آن صورت جمعیت اردو و در قسمت دیگر آن عباراتی که در زیر ملاحظه میفرمایند بخط ظل السلطان نوشته شده و رسم الخط آن را عیناً حفظ کرده ایم. در پشت صفحه نیز توضیحاتی از طرف ناصرالدینشاه داده شده که در صفحه مقابل عیناً گسراور شده است.

صورت جمعیت اردوی مرغ که بجهت مشق بزرگ حرکات جنگی و بقول فرانسویها (گراندمنور) تشکیل یافته است.

متن نامه ظل السلطان به ناصرالدین شاه

این سوارها یک هزار نفر سواره فتح است که همه بیک لباس و یک زین و یک شکل و یک طرحند ولی سواربختیاری و غلامان مخصوص باین هیئات نیستند بوضع خودشانند. سرپاها هم هر کدام دودست ملبوس دارند که یک دست پوشیده و یک دست یدکی است و هر کدام کوله پارچه دارند که در آن کوله پارچه یک دست لباس و یک جفت گیوه و بعضی لوازم دیگر است و هر کدام یک قمقمه حلبی که حصیر گرفته است و پنج خوراک آب دارد و کمربندی که مشتمل بر دو کیف است که کیف بزرگ چهل و شش و کیف کوچک بیست و دو فشنگ دارد و کیفی که نان و پنیر دوروزه را سهولت همراه بر میدارد و همه این سرپاها با خود دارند ولی در این اردو چون دو اردو هستند نصف خود و نصف دیگر کلاه نمیدی ماهوت گرفته بمیل دلشان درس دارند بقمیده غلام از حیث مشق و پاکی و تمیزی لباس و خوراک و جا و منزل و سایر چیزها امتیاز دارند دیگر نمیدانند که این تمجید غلام از قبیل تعریفی است که مادر بدختر خود میکنند یا واقعیت دارد استحضاراً جسارت گردید.

چیزی نمیدانم، اما از آنجا که این نسخه در ۶۰۷ هـ کتابت شده مسلم میگردد که مؤلف تا اواخر قرن ۶ و یا اوائل قرن ۷ زنده بوده .

۱۵ - **عجائب المخلوقات و غرائب الموجودات** تألیف مشهور زکریای قزوینی تاریخ نگار مشهور (م- ۶۸۲ هـ). این نسخه و نسخه‌ای دیگر از این کتاب که در مونیخ نگاهداری میشود، از بهترین و ممتازترین دست‌نویس‌ها بشما می‌آیند.

۱۶- **آثار البلاد و اخبار العباد** تألیف دیگر مورخ نامداری که در بالا از او نام بردیم . این نسخه کهن‌ترین نسخه‌های این کتاب است زیرا بخط خود مؤلف (زکریای قزوینی) است .

۱۷- **نخبة الدهر فی عجائب البر والبحر** تألیف شمس‌الدین، ابو عبدالله، محمد دمشقی (۶۵۴-۷۲۰ هـ) نخبة الدهر از نظر موضوع همانند آثار البلاد قزوینی است و این نسخه که ما از آن یاد کردیم از کهن‌ترین نسخه‌های نخبة الدهر است و از روی نسخه اصل که بخط مؤلف بوده رونویس شده .

۱۸- **تقویم البلدان** از ابوالفداء اسماعیل ایوبی از فرمانروایان سوریه (۷۷۲-۷۳۲ هـ). اروپائیان بوسیله این کتاب با جغرافی‌شناسان و جغرافی‌دانان عرب آشنا شدند و بخصوص درباره سرزمین مردم اسلاو (صقالبه) و روسیه حاوی اطلاعات فراوان است. این نسخه در زندگی مؤلف کتابت شده .

۱۹- **نزهة الانام فی بلاد الشام** تألیف دیگری از وفائی دمشقی مؤلف سحر العیون (شماره ۱۰ همین گفتار) وفائی این کتاب را در سال ۸۸۷، در وصف بناهای تاریخی، کتابخانه‌ها، مساجد و باغستانها و دیگر خصوصیات دمشق نگاشته نسخه‌ای که یاد کردیم ۲۰۰ سال پس از درگذشت وفائی مؤلف نوشته شده و از کامل‌ترین و صحیح‌ترین دستنویسها بشمار میرود .

۲۰- سه سفرنامه منظوم (= ارجوزه) بنامهای :

الف - ارجوزه سفالیه ب - ارجوزه معلقیه - من برالهند الی سیلان ج - ارجوزه تائیه - من جده الی عدن .-

سراینده این سفرنامه‌های منظوم **شهاب‌الدین احمد بن ماجد جهانگرد** و دریا نورد نامی، راهنما و مرشد فاسکود و گاما جهانگرد و مکتشف شهیر بوده .
نسخه این منظومه‌ها (=ارجوزه‌ها) تنها در اتحاد جماهیر شورویست و در هیچ
يك از دیگر کتابخانه‌های جهان نسخه‌ای از آنها وجود ندارد .

استاد سوفسکی در ۱۹۵۷ این سفرنامه‌ها را با تعلیقات خود منتشر ساخته .

۲۱- **زبدة الآثار** - فی ماقع لجامعه من الاقامة والاسفار - محمد بن احمد بن محمد بن جمال الدین سکیکردمشقی (م. ۹۸۷-هـ) خاطرات سفر خود را از حماة به حلب در این کتاب گرد آورده و مجموعه‌ای از خطب و اشعار خود را بر آن افزوده. اشعاری را که در تاریخ برخی از جایها سروده نیز بصورت مجموعه‌ای جدا گانه بر این سفرنامه الحاق کرده. یگانه نسخه این کتاب در اتحاد جماهیر شوروی محفوظ است و در دیگر کتابخانه‌های جهان، نسخه‌ای دیگر ندارد.

۲۲- **اخبار بلاد الکرج** - ما کار یوس انطاکی، خاطرات سفر خود و فرزندش را به نواحی مختلف روسیه و گرجستان در این سفرنامه گرد آورده و اکنون بنحسب خود او در شوروی موجود است.^۱

دنباله دارد

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی